

НЕВІДОМІ ЛИСТИ ДО В. О. БІДНОВА КАМ'ЯНЕЦЬКОЇ ДОБИ (за матеріалами Державного архіву Хмельницької області)

У публікації подано частину листів відомих культурно-освітніх, громадських та державних діячів до В.О. Біднова, які зберігаються у фонді Р-582 (Кам'янець-Подільський державний український університет) Державного архіву Хмельницької області. Кореспонденції включають як приватне, так і офіційне листування. У повідомленнях відображено добу Української революції 1917–1920 рр., а власне той життєвий етап Василя Олексійовича, коли він посів посаду в. о. екстраординарного професора Кам'янець-Подільського державного українського університету. Представлені документи дозволяють з'ясувати низку важливих аспектів, пов'язаних із професійною діяльністю В.О. Біднова. Поряд із цим епістолярна колекція надає можливість простежити участь Василя Олексійовича в громадських проєктах, які спрямовувалися на утвердження національних засад у культурно-освітній практиці вітчизняного державотворення. Загалом у своїй сукупності наявне листування, характерною рисою якого виступає значна інформативність та тематична різноманітність, ілюструє приклад вдалого поєднання В.О. Бідновим наукової праці та громадських справ на благо культурного розвитку України.

Ключові слова: *епістолярна спадщина, Подільський губернський комісар, Кам'янець-Подільський державний український університет, Катеринослав, Подільська народна управа, видавнича справа, професорська корпорація, В.О. Біднов, І.І. Огієнко, кореспонденція.*

Епістолярна спадщина є яскравим виявом суб'єктивного сприйняття дійсності, яка не тільки відображає індивідуально-психологічні особливості автора листів і демонструє його особисте ставлення до тих чи інших ідей, концепцій, подій і людей, а й відтворило певним чином конкретне історичне середовище в усій його повноті.

Особливе місце в дослідженнях епістолярію посідає офіційне та приватне листування відомих українських науковців та громадсько-політичних діячів, котрі жили й творили у переломні моменти вітчизняної історії, зокрема в добу Української революції 1917–1920 рр.

До когорти непересічних постатей цього періоду належить ім'я В.О. Біднова. Науковці неодноразово зверталися до аналізу різних аспектів його життєвого поступу та багатомірної діяльності на благо служіння рідній Вітчизні [1-5].

Так само дослідниками уже опрацьовано та опубліковано певні комплекси документів, пов'язаних з епістолярною спадщиною Василя Олексійовича [6; 7]. Однак багато колекцій і досі залишаються маловідомими. Крім того, якщо на попередньому етапі дослідницьких пошуків історики переважно приділяли увагу листам самого В.О. Біднова, то тепер посилюється інтерес до кореспонденцій, адресованих на ім'я самого професора.

У даному повідомленні читач має змогу ознайомитися із листами Кам'янецької доби Василя Олексійовича.

Загалом цей важливий етап життєдіяльності відомого історика уже був предметом спеціальної уваги дослідників. Так, О.М. Завальнюк досить прискіпливо проаналізував різні грані його професійних дій та громадських ініціатив [8]. Однак виявлені у фонді Р-582 (Кам'янець-Подільський державний український університет) Державного архіву Хмельницької області листи до В.О. Біднова дозволяють з'ясувати особисте ставлення відданих українській справі патріотів щодо заснування на західних теренах держави національного за формою та змістом вищого навчального закладу та відтворити ширший контекст знакової для вітчизняної освітньої справи події.

Запрошення посісти посаду в. о. екстраординарного професора на історико-філологічному факультеті Кам'янець-Подільського державного українського університету В.О. Біднову надійшло безпосередньо від ректора І.І. Огієнка. На початку жовтня 1918 р. він прибув до міста над Смотричем і з початком навчального процесу розпочав читати два лекційні курси – з історії української церкви та історії українських братств.

Наразі Василь Олексійович долучається до вирішення вкрай важливої для навчального закладу проблеми, пов'язаної із комп'ютеризацією професорсько-викладацької корпорації. З цією метою він відвідує Катеринослав, де проводить низку зустрічей з відповідними фахівцями. У результаті до роботи у Кам'янці-Подільському вдалося залучити майбутнього проректора М.М. Хведорова, та астронома-наглядача О.А. Аленича. Подане нижче листування розкриває певні пласти цієї проблеми.

Поряд із освітньо-науковою діяльністю В. О. Біднов активно включається до реалізації різних громадських проектів та ініціатив. Він належить до Кам'янець-Подільської філії Українського національного союзу, до парламентаріїв Ради Республіки, є радником Міністерства ісповідань, очолює Кирило-Мефодіївське братство [7, с.377]. До певної міри цей аспект діяльності Василя Олексійовича також ілюструє адресована йому кореспонденція.

Підготовлені до друку листи подаються без скорочень, зі збереженням стилістичних та орфографічних особливостей мови автора. Археографічне опрацювання текстів документів проведено відповідно до загальноприйнятих правил. Авторські скорочення, власноручні підписи, пропущені слова, відновлені упорядником, взято у квадратні дужки. Без застережень виправлено явні помилки і описки. Відсутні знаки пунктуації проставлено таким чином, що вони не спотворюють зміст листів.

Незрозумілі місця у текстах документів або ті їхні частини, які не вдалося прочитати, відмічено трьома крапками, взятими у квадратні дужки.

Неуніфікованим залишилося написання слів з великої літери, яке суперечить сучасному правопису, оскільки вживання великої літери є свідченням ставлення авторів до тієї чи іншої особи, події, установи тощо.

Місце і час написання листів визначено за їхнім змістом і авторським датуванням.

Листи подано у хронологічній послідовності.

№ 1

Київ. 21/8 жовтня 1918 р[оку].

Друже Василю!

Від одного з своїх учнів почув, що ти в Кам'янці. Поздоровляю, бажаю творчої праці. Пишу тобі нашвидку, вибач, коли дещо буде неясно.

Моєю давньою мрією була літературна праця. Завдяки таким умовам педагогічної праці до революції і деяким особистим умовам я не міг здійснити свого бажання як слід. Зараз в мене є не те що бажання, а навіть щось більше – віддатись літературній праці. Хтілось би виконати деякі заміри, плани. Олесь О.І., з котрим я кілька разів бачився тут в Києві казав мені, що йому подобаються мої писання, що одержавши минулим літом од мене деякий матеріал і дізнавшись, що я в Києві, він навіть шукав мене; дуже радив мені видати сей матеріал окремою книжечкою, казав, що для видання можна продати його, навіть казав, що я міг би одержати тисячі дві і в мене є ця думка, але для сього потрібні підходящі умови. Во 1-х – відносний спокій. Вдруге – таке забезпечення, щоб можна було так-сяк жити. Зараз обставини складаються так, що я, може, міг би зайняти посаду директора 2-ї укр[аїнської] державної гімназії в Одесі і напевно міг би взяти ще лектуру в гімназії, що дозволена до відкриття яко українська Спілка Георг[іївських] Кавалерів в Одесі. Ся друга не так мене притягає, бо вона, мабуть, буде мати військовий характер, та й з гіршими та вдержанням там поки що не все як слід уладнене, хоч запевняють, що гроші будуть. Але взагалі адміністратив[ні] посади не притягають мене. Треба організувати нову школу, часу вільного, знаю, не буде. Мені дуже хтілось би зараз одірватись якомсь від уминь тутешнього життя, замкнутись, психічно сконцентруватись. Я дуже розумію, відчуваю зараз Гоголя, що писав «Мертві Душі» за кордоном. Я охоче поїхав би зараз кудись за кордон, хоч би в ролі швейцара при якій небудь місії. На сю тему я на днях мав розмову з Олесем. Цікаво, що й в його такі ж самі думки. Обіцяв порозпитати, прохав мене зайти сьогодні в сій справі в укр[аїнський] Клуб. Але надії на се, мені здається, не так то багато. В усякому разі як би ти, Василю, почув випадково про яку небудь чи наукову, чи торговельну місію за кордон, я охоче долучився би в якій будь ролі. Опинитись зараз в «далеці» хоч би й не дуже «прекрасному», але «далеці», се те, що найбільш задовольнило би мене і сприяло би моїм замірам, відома річ, при умові такого сякого забезпечення.

Вчора я бачився з Олексієм Дородніциним. Він дуже привітно прийняв мене. Каже, що мені треба притугитись до університ[ету] чи в Кам'янці, чи в Києві. Оказується він слідкував за всіма моїми писаннями, що друкувалися. Каже, що, по його думці, мені

неодмінно треба йти в бік літерат[урної] праці. Обіцяв написати про мене Огієнкові, котрий є його приятелем, чи не можна мені примоститись до університету. Я не знаю тільки, в якій ролі, бо для наукової праці треба мати певну підготовку, літер[атуру] я маю. Ну як би там в ролі якогось бібліотекаря то що, щоб можна було, головне, працювати літературно. Обіцяв також і тут в Києві побалакати про мене з Сушицьким. Так от, друже, в якому я зараз стані. Листа свого передаю тобі через Соф[ію] Хв[едорівну] Русову. Я хотів сам поїхати, але треба бути в Мініст[ерстві], потім Олесь сьогодні просив зайти, а їхати до Одеси збираюся завтра або післязавтра в залежності од обставин. В усякому разі мені дуже хотілось би мати твою думку в цій моїй справі. Як по твоїй думці Кам'янець? Чи підходив би він до моїх замірів? Чи можна було б там за щось таке зачепитись, щоб можна було б працювати, як я хочу. Мама зараз в Одесі. Мені хотілось би, щоб вона потім, коли устроюся була зо мною. Кажу ще раз, що до ролі, в якій я буду, мені байдуже, аби мати відносний спокій і де яке забезпечення для праці. Рублів 500, може 600 на місяць, сього було б достатньо. Чи знаходиш ти умови Кам'янця підходящими? Сім місяців праці в Комісаріяті Одеської шкільної округи були місяцями напруженої, а останніми часами прямо таки страшенно напруженої праці (обідав частенько годин у 8 – 9 вечора) і праці, котра мене не задовольняє (клязузи різні, призначення, боротьба за існування голодних людей і українців, і не українців) – втомився дуже. Якщо будеш писати, то адреса моя: Одеса, Херсонська, 36, кв[ртира] 3. Якщо треба було б телеграфувати (бо листи нешвидко дуже йдуть, треба писати заказними), то роби се, голубе, за мій кошт, бо треба робити спішно. Адреса брата, в котрого я зараз зупинився: Рогнідинська, 5 пом[ешкання] К. Буду ждати твоєї хоч коротенької відповіді. Може ти повідомив би мене спершу коротенькою телеграмою. Такою, наприклад: Раджу Кам'янець або: «не можна» (себто Кам'янець), а потім надішлеш коротенького листа. Вибач, голубе, що затрудняю, але се ж не тільки для мене, але Олесь того, щоб кожний міг віддати свої сили Україні як найкраще. Зарані поздоровляю відкриттям університ[ету], нашого університету. Ще раз дай, Боже, творчої праці. Твоїм, як будеш писати, щирий привіт. Твій В'ячеслав.

ДАХМО, ф.р-582, оп. 1, спр. 10, арк. 10-11 зв. Автограф.

№ 2

Вельмишановний Василю Олексійовичу!

Моя мрія сповнилася: Вас призначено на професора в Кам'янецький Університет. Тепер треба вжити всіх заходів, аби сю фортецю Українську аніколи не віддати комусь на поталу.

Слава першим робітникам, слава вельмишановним працівникам!

Думаю, що катедра, що посідаєте Ви – єсть історія Української Церкви. Ви викладатимете на теологічним університеті. Бажаю

Вам всього, всього найліпшого, бажаю, щоби Україна в особі Вашої зазнала високого працівника!

Цікаво мені знати, як сей рік буде з Вашою бібліотекою. Думаю, що поки що Вам нема рації перевозити через велику дорожнечу та непевне становище щодо руху залізниці. Якщо бібліотека зостанеться в Катеринославі, я дуже, дуже прошу розрішити мені користуватися Вашою книгозбірнею. Я переносюся геть з Тернів в Катеринослав, де між іншим викладатиму українську мову та літературу на Університеті. Треба мати для використання ріжні книжки. Ваша ж книгозбірня має дуже цінні для мене речі.

Прошу Вас, Василю Олексійовичу, не відмовити моєму проханняю.

Звичайно тепера можна засісти за архівне джерело, яке в Катеринославі має вагу. Думаю, що можна використати дещо. У всякім разі думаю починати працю. Там складу магістерського іспиту і середня школа – бувай здорова. Працювати на науковім полі незвичайно приємно.

Поки що бувайте здорові. Нема слів, щоб закреслити прихильність до Вас та бажання, щоб доля щастила Вам як найкраще.

Поки що квартирі я не маю і тому прошу писати на адресу Яворницького дя мене.

Ваш Іван Прохоренко.

P.S. Через 2 дні їду геть з Тернів.

І[ван] П[рохоренко].

23 жовтня 1918 р[оку].

ДАХМО, ф.р-582, оп. 1, спр. 10, арк. 2-3 зв. Автограф.

** Помітка на документі: Одновіс. 30/X 1918 р[оку].*

№ 3

М[іністерство] В[нутрішніх] С[прав]
Подільська губерньська народна управа
Відділ позашкільної освіти
«26» жовтня 1918 р[оку].

№ 7347.

м[істо] Кам'янець на Поділлю

До Великоповажного професора Кам[янець]-Подільського
Українського Державного Університету пана БІДНОВА

Подільська Губерніяльна Народня Управа з 1-го листопаду б[іжучого] р[оку] починає видання педагогічного журналу, який признається, головним чином, для працівників на ниві народньої освіти.

Маючи на увазі Ваш великій досвід у літературно-науковій праці, Управа ласкаво просить Вас прийняти на себе співробітництво в цьому журналі і, як можливо, надіслати свою статтю до першого числа журналу, яке має вийти 1-го листопаду б[іжучого] р[оку].

Губерніяльна Управа певна в тому, що Ви підтримаєте почин її своїм досвідом допоможете в сій справі, за що заздалегідь приносимо Вам свою щирю подяку.

До цього додається програм журналу «Освіта».

Голова Управи В[іктор] Приходько

Тимчасовий редактор М. Ільїнський

За секретаря [підпис]

ДАХМО, ф.р-582, оп. 1, спр. 10, арк. 24. Машинопис. Оригінал. Підпис.

№ 4

5/XI – 1918 р[оку]

Катеринослав.

Нарешті зібрався написати до Вас листа. Мені соромно перед Вами, що я так довго мовчав на Ваші привітання до мене. Дорогий Василь Олексійович! У мене зараз страшенно мало часу вільного. Я йду зранку на службу і повертаюся додому вже в одинадцять годин вечора, бо по скінченню своїх службових обов'язків, я, там-же в управлінні, готую уроки до занять шостої, а тоді йду до української залізничної гімназії, де майже кожного дня було п'ять уроків.

Іспит за шість клясів витримати удалося, правда в свідомстві крім російської мови (4) самі тройки, але все-ж таки воно має силу повноваження шести клясів гімназії. Дуже було б добре, коли б весною достати за вісім клясів і на будучий рік попасти до Українського Університета, це огнище рідної культури. Напишіть, будьте ласкаві, які є факультети в університеті і чи мається на увазі відкрити медичний факультет. В карточці до Льолі, Ви, Василь Олексійович, кажете, що мені вже пора їхати до університета, але як-же я поїду і зможу вступити до університета, коли в мене не має атестата зрілості? От уже може на той рік вдасться це здійснити?

З громадського життя у нас нічого особливого немає. Оце в неділю 3/XI в українській гімназії відбулось урочисте свято з приводу 35-літньої діяльності А. Ф. Кашенка. Було багато людей, привітання були од різних організацій, співав національний хор [Д...].

Росіяне й самі не знають, на яку тепер ступити. То думали, що «согласіє» зроби по діловому, а тепер і на те шанси падають. Взагалі їхні погляди залежать од «Слова» придніпр[овського] края і «Дела» (нова Катерин[ославська] газета), чудні ці росіяне: у їх дві крайности: або анархисти, або большевики, чогось дійсно людського тут не шукайте. На справу нашу дивлюся оптимістично, вірю в незалежність укр[аїнської] держави. Вітає Вас [А...].

Цілую, П. Гусак.

ДАХМО, ф.р-582, оп. 1, спр. 10, арк. 8-9 зв. Автограф.

№ 5

14/XI.

4 нояб[ря] (22 окт[ября])

Большое спасибо Вам, дорогой Василий Алексеевич, за память. От души желаю Вам возможно лучшего устройства на но-

вом месте. У нас учебная машина идет полным ходом, хотя кто-то в целом все еще старается положить нам палку в колеса. На днях о[тец] Ректор слышал в Управе, что семинарии вновь грозила опасность быть взятой под постой батальона вновь формируемых войск: кто-то усиленно настаивал на этом предложении. Правда, на этот раз опасность миновала, но кто может поручиться по нынешнему времени, что она не повторится в дальнейшем. Ваш приемник ожидается на днях: прислал письмо ректору в ответ на сообщение об его избрании.

Получил я письмо от А.И. Максакова, к которому я приложил записку по поводу Вашего обращения к нему: посылаю эту записку Вам, – быть может, Вам она пригодится. Еще раз – всего Вам лучшего. Жена шлет Вам привет и благословение.

Искренне преданный Вам [...]

ДАХМО, ф.р-582, оп. 1, спр. 10, арк. 6. Автограф.

** На звороті напис на поштової листівці: з[город] Каменец-Подольск, Е[го] В[ысоко] Р[одию] Василю Алексеевичу Беднову. Московская, д[ом] 90, Демцова, кв[артир]а Михневич.*

*** До листа прикладається записка:*

P.S. 14/XI.

Василий Алексеевич Беднов, когда был в Киеве, просил меня сообщить некоторые данные относительно бывшего ректора Екатеринославской семинарии. За отъездом Вас[илия] Алексеевича в Каменец-Подольск я не успел отправить письмо ему в Екатеринослав. Может быть, данные эти теперь потеряли уже свою практическую ценность, но, думаю, сохраняют ценность историческую...

Прот[оиерей] Кречетович подавал прошение и был митрополитом назначен на настоятельское место при Успенском Соборе на Подоле. Но потом, по просьбе прихожан, прежний настоятель согласился остаться на своем месте, и назначение Кречетовича тем самым было аннулировано. Официально об этом можно удостовериться в канцелярии Киевского митрополита. Секретарем митрополита состоит кандидат богословия Вас[илий] Петрович Афонский. Что же касается министерства исповеданий, то Кречетович состоит председателем археологической комиссии края, является одним из органов Министерства; для удостоверения в этом нужно обратиться с официальным запросом в министерство исповеданий.

Ан. Максаков.

ДАХМО, ф.р-582, оп. 1, спр. 10, арк. 7-7 зв. Автограф.

№ 6

Дорогий Василю Олексійовичу!

Мені незвичайно приємно було одержати від Вас листа й читати його.

Дуже й дуже вдячний.

Вам, мабуть, тепер добре працювати, ніхто не перешкоджа, хіба бракує світла. Думаю, що на користь рідній освіті, рідній культурі працюєте з величезною завзятістю та з запалом.

Щасти Вам доля. Щасти на ниві українській поспіти маку, соняшників та пахучої пшениці!

Не забувайте, що Ви єсть робітник, яких взагалі мало, а хто жне, сіє, той мусить день і ніч бути на сторожі!

Бути на сторожі! І радісно, і якось страшно: завмира серце перед тою завісою, що ти, ти, а не хто інший мусить підняти.

А раптом не туди підеш? Але друге зараз виника – «не помиляється лише ледарь, гультьяй». «Ertare humanum at» мимохитить згадується примовка і ганьбують лише того, хто лежить в бруді, хто купається в болоті й знаходить, що таке життя – ідеальне.

Ся думка про можливість помилок, про світлу зіроньку ідеала нас українців, підтримувала увесь час і певен, що підемо ми по пробитому шляху. Дивились ми завжди вперед, назаді не бачили світлого – подивимось і тепер і з повними й бадьорими силами попрямуємо вперед.

Вперед! Вперед!

Я до Вас, Василю Олексійовичу, маю велике, велике прохання.

Рівночасно я удався до п[ана] Ректора з проханням про посаду бібліотекаря Вашого Університету.

Катеринославські українські обставини в Університеті Вам добре відомі. Якось боляче почувати, що поки наука молода, коли п'ялиться вона встати, напружує для свого сили свої, замість того, не кажу помогти – се єсть нісенітниця вимагати таке, а замість того, щоб не чіпати, не рухати, навпаки, і глазують, і вважають за забавку.

Правда, боротьба потрібна – борітеся-поборете, але я скажу, що така боротьба веде за собою Пірову перемогу. Досить, що приходиться в середній школі провадити українську науку. Вища школа – Катеринославський Університет має дуже велику силу антиукраїнських елементів і хтілось романтизм завзяття, хтілось се прозелітство сил національних віддати не боротьбі, не на борню роспорозити, а віддати з користю для свого же інтелігента-українця. Тепер якось хочеться працювати в національній школі, віддати себе національній культурній праці. Зневір'я має лише через присутність україножерської політики.

Крім того, мені здається, що непевне матеріяльне становище Катеринославського Університету. Скажемо, що Україна поставила, щоб Університет був Український, але викладових сил бракує і він все одно ледве животітиме. Ну туди йому й дорога. Або хай пропада, або буде національним.

Мене тягне до національного огнища, тягне мене на Поділля, тягне до Українських культурних сил, що щиро взялися будувати культуру. Я хочу перейти в Кам'янець, хтілось попрацювати коло рідної школи. Там мається посада бібліотекаря. Ось я і прошу підтримати мою кандидатуру. Одержу сю посаду, там можна при-
тритися і до якоїсь катедри.

Прошу Вас, дуже, Василю Олексійовичу!

Що ж, в Катеринославському Університеті 2-х лише українців, Яворницький та оце я.

Але наш дід чомусь не працює, а мені хтілось попрацювати вкупі з кимось, бо зараз я цілісенькими днями використовую бібліотеку музею Поля, а коли більш менш після села ознайомлюсь хтілось біля себе мати могутню силу, а не полову, що каже «та чорт його бери».

В сим розумінні мені доводилося з Вами розмовляти ще в Александрії, але я ніде не буваю, щоби швидше, а з другого – цілком нова робота.

А в Кам'янці з Вами будемо дещо робити і в Архівах.

Прошу ще раз, дуже допоможіть перейти в Кам'янець. Вітайте Драй-Хмаріва – він, здається, у Вас. Я знайомий його – лекторами обидва були в Гайсині торік.

Ваш Іван Прохоренко.

30-XI-1918.

ДАХМО, ф.р-582, оп. 1, спр. 10, арк. 4-5 зв. Автограф.

** Помітка на документі: 29 квітня 1919 р[оку]. Одержав.*

№ 7

25/XII 18 р[оку]

Високошановний пане Біднов

Щиро Вас прохаю не відкажіть, будь ласка, завтра зі мною поїхати до 4 кінно-гарматного полку о 10 години ранку. Прочитаєм малесеньку лекційку на сучасний мент, мене, Вас, Огородника і Зоскурського призначив Губ[ернський] Нац[іональний] Союз на цю справу. Діло не стоїть, дуже прошу на одну годину. Ви одну і я одну і щось вийде. Завтра до Вас заїду додому в 9 ½ год[ин] ранку. Поки всего гарного.

З повагою Якименко.

ДАХМО, ф.р-582, оп. 1, спр. 10, арк. 15-15 зв. Автограф.

№ 8

1919 г[ода] 5 мая

Високоповажний Василь Олексійович

Зараз лінолеума у мене не має: він в семінарському складі, хоча я його купив вже давно. Купив я його, маючи на меті зробити з нього дошку для клясових робіт. Про розмір його я теж не знаю, бо сам не бачив. Зажду лінолеум із семінарії сьогодні, а найпізніш завтра. Як тільки на мою думку він годитиметься для університету, то я його пришлю Вам.

На жаль, я не можу бути в Університеті, бо дуже слабкий вже третій день. Не знаю, що це у мене має бути.

Щиро прохаю Вас сповістити мене, яке моє становище в Університеті. Після деяких слів Пана Ректора я міркую, що мене можуть призначити на посаду професора. Та й канцелярія не дає мені ніякого офіційного повідомлення. Як не можна, то не можна – тим більш, що працювати зовсім не дають мені квартиранти.

Крім того, я не маю приводу звертатися до свого начальства за розрешенням. А без такого розрешення я не маю права займати дві штатні посади.

Вибачайте, будь ласка, що так нашкрабав. Лежу, температура висока, диму повна хата (квартиранти так палять), руки трясуться.

З великим пошануванням Т. Неселовський.

ДАХМО, ф.р-582, оп. 1, спр. 10, арк. 32-33. Автограф.

№ 9

До п[ана] Голови Селянської Спілки професора Біднова

Маю честь прохати Вас на нараду по справам організації влади на місцях, яка відбудеться 17 серпня 1919 року в 6 годин дня в кабінеті Губерніяльного Комісара Поділля.

З огляду на важні справи, які мають бути порушені прохаю не одмовити прибути особисто.

Т[имчасово] в[иконуючий] об[ов'язки] Губерніяльного Комісара Поділля [підпис]

ДАХМО, ф.р-582, оп. 1, спр. 10, арк. 14. Машинопис. Оригінал. Підпис.

№ 10

Видавничий відділ Подільської
Губерніяльної Народньої Управи
10 червня 1919 р[оку]
Ч[исло] 979.

Проф[есору] Біднову (Університет)

Видавничий Відділ Губ[ернської] Нар[одної] Управи, маючи на меті пристосувати свою працю до вимог сучасного менту, сучасних військових подій, – зараз дбає про видання відозв, брошюр, плакатів. З приводу цього сьогодні 10-го червня, в 6 год[ин] (по сер[едньому] евр[опейському]) в Видавничому Відділі Управи (Богданівська, 30) має відбутися нарада гром[адських] діячів для вироблення певного пляну, певних тем тих відозв та брошюр, котрі мають бути видані. Тому, Вид[авничий] Відділ ласкаво просить Вас прибути на цю нараду, намітивши заздалегідь теми та матеріял для видань.

По дорученню Завідуючого Видавничим відділом [підпис]

ДАХМО, ф.р-582, оп. 1, спр. 10, арк. 30. Машинопис. Оригінал. Підпис.

№ 11

ШАНОВНОМУ ПАНОВІ ПРОФЕСОРУ БІДНОВУ

Подільський Губерніяльний Комісар, свідчучи свою велику пошану, запрошує Вас на парадний обід, котрий відбудеться сьогодні, 11 червня, о 3 годині дня у Комісаріятським будинку в присутности Голови Директорії Отамана Петлюри.

ДАХМО, ф.р-582, оп. 1, спр. 10, арк. 30 зв. Машинопис. Копія.

Список використаних джерел і літератури:

1. Ульяновський В.І. В.О. Біднов / В.І. Ульяновський // Український історичний журнал. – 1992. – № 10-11. – С. 80-95.
2. Ульяновська С. Василь Біднов / С. Ульяновська, В. Ульяновський // Українська культура : лекції / за ред. Дмитра Антоновича ; упоряд. С.В. Ульяновська. – К. : Либідь, 1993. – Додатки. – С. 514-526.
3. Чабан М. Крем'янецькі сторінки біографії Василя Біднова / М. Чабан // Студії з архівної справи та документознавства. – 1998. – Т. 3. – С. 104-110.
4. Завальнюк О. В.О. Біднов – професор Кам'янець-Подільського державного українського університету (1918–1920 рр.) / О. Завальнюк // Етнічна історія народів Східної Європи : збірник наукових праць. – К. : Унісерв, 2002. – Вип. 13. – С. 81-86.
5. Завальнюк О.М. Освітньо-педагогічна діяльність Василя Біднова у Кам'янці-Подільському (1918–1920 рр.) / О.М. Завальнюк // Духовні витoki Поділля: педагоги в історії краю : мат. всеукраїн. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 21 березня 2013 р.). – Хмельницький : ПП Заколотний М.І., 2013. – С. 185-193.
6. Мицик Ю. «Найдороще для мене зосталося там, коло вас...» (Листи Василя Біднова до Дмитра Яворницького) / Ю. Мицик, С. Абросимова // Київська старовина. – 1993. – № 2. – С. 10-21.
7. Москаленко В., Ляхоцький В. Добрий приятель, колега і декан (Кілька зауваг до життєпису Василя Біднова) / В. Москаленко, В. Ляхоцький // Науковий збірник, присвячений 125-річчю з дня народження митрополита Іларіона Огієнка : збірник доповідей та матеріалів / упоряд.: архієп. Димитрій (Рудюк), В. Ляхоцький. – К. : Київська православно-богословська академія УПЦ КП, 2007. – С. 369-391.
8. Завальнюк О.М. Історія Кам'янець-Подільського державного українського університету в іменах (1918–1921 рр.) / О.М. Завальнюк. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2006. – С. 159-169.

В. Адамський

НЕИЗВЕСТНЫЕ ПИСЬМА К В.А. БИДНОВУ КАМЕНЕЦКОГО ПЕРИОДА (по материалам Государственного архива Хмельницкой области)

В публикации представлены часть писем известных культурно-образовательных, общественных и государственных деятелей к В.А. Биднову, которые хранятся в фонде Р-582 (Каменец-Подольский государственный украинский университет) Государственного архива Хмельницкой области. Корреспонденции включают как личное, так и официальная переписка. В сообщениях отражено время Украинской революции 1917-1920 гг. А собственно тот жизненный этап Василия Алексеевича, когда он занял должность и.о. экстраординарного профессора Каменец-Подольского государственного украинского университета. Представленные документы позволяют выяснить ряд важных аспектов, связанных с профессиональной деятельностью В.А. Биднова. Наряду с этим эпистолярное коллекция позволяет проследить участие Василия Алексеевича в общественных проектах, которые направлены на утверждение национальных начал в культурно-образовательной практике отечественного государства. Всего в своей совокупности имеет переписка, характерной чертой которого выступает значительная информативность и тематическое разнообразие, иллюстрирует пример удачного сочетания В.А. Биднов научной работы и общественных дел на благо культурного развития Украины.

Ключевые слова: епистолярное наследие, Подольский губернский комиссар, Каменец-Подольский государственный украинский университет, Екатеринослав, Подольская народная управа, издательское дело, профессорская корпорация, В.А. Биднов, И.И. Огиенко, корреспонденция.

V. Adamski

**UNKNOWN LETTERS TO V.A. BIDNOV KAMIANECKYI PERIOD
(based on the State Archives Khmelnytsky region)**

Part of the letters of the famous cultural-educational, public and state figures to V.O. Bidnov, which are kept in the fund P-582 (Kamianets-Podilsky State Ukrainian University) of the State archives of Khmelnytsky region has been offered in the publication. The mails contain both private and official correspondence. In the messages the period of Ukrainian revolution of 1917–1920 has been reflected, and namely that vital stage of Vasyl Oleksiyovych, when he became the rector of extra-ordinary professor of Kamianets-Podilsky State Ukrainian University. The offered documents let us clear up a number of important aspects, connected with professional activity of V.O. Bidnov. At the same time epistolary collection allows us to trace participation of Vasyl Oleksiyovych in public projects, directed to strengthening national bases in cultural-educational practice of domestic state building. In general in the totality, this correspondence, which characteristic feature remains great informational content and topical diversity, is the example of successful combination by V.O. Bidnov scientific work and public affairs for the good of cultural development of Ukraine.

Key words: epistolary heritage, Podillia region province commissar, Kamianets-Podilsky State Ukrainian University, Katerynoslav, Podillia region national council, publishing business, professorial corporation, V.O. Bidnov, I.I. Ohienko, correspondence.

Отримано: 15.05.2014

УДК 93(271.2)«18/20»

О. Л. Баженов

**ХРИСТІЯНІЗАЦІЯ КИЇВСЬКОЇ РУСІ В РОСІЙСЬКІЙ
ІСТОРІОГРАФІЇ КІНЦЯ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХХ ст.**

В статті висвітлюється процес становлення церковної історії як нового напрямку історичних досліджень в історіографії кінця ХVІІІ – початку ХХ ст., під якою розуміється проникнення, хрещення, утвердження та розвиток християнської релігії та православної церкви на Русі та в Росії з кінця ІХ – початку ХІХ ст. Приділяється увага науковому доробку авторів, яких слід розділити на дві групи: церковних діячів, котрі започаткували вказані дослідження (Платон, Інокентій, Філарет, Макарій) та професійних істориків, які за допомогою історичної методології та широкого використання джерел значно розширили уявлення про процес хрещення і утвердження християнства на Русі, стосунки зі світською (князівською) владою тощо (Н.Я. Арістов, І.І. Малишевський, В.О. Ключевський, Є.Є. Голубінський, Є.В. Анічков). Охарактеризовано основні напрямки досліджень та подано стислий аналіз основних праць з історії християнізації давньоруської держави. З'ясовано,